

جهان در گرو نفت و گاز

رقابت منطقه‌ای برای تکنولوژی‌های نفتی

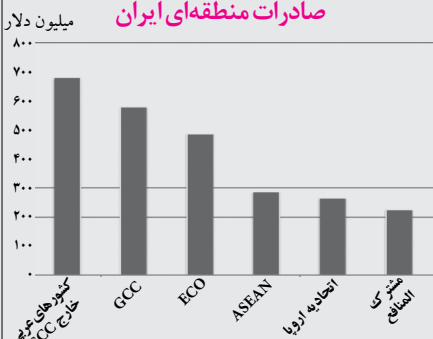
شرکای منطقه

از GCC تا CIS

بر اساس آمار دو ماهه اول سال جاری که توسط وزارت بازرگانی منتشر شده است، در پایان اردیبهشت ماه سال جاری، کشورهای عرب عضو شورای همکاری خلیج فارس (GCC) بیشترین صادرات کشورمان را که بر اساس پیمان‌های منطقه‌ای رقم آن معادل ۵۷۹ میلیون دلار است، به خود اختصاص داده‌اند. نکته قابل ذکر، افزایش ۵۶ درصدی رقم مذکور نسبت به بازه زمانی مشابه سال قبل است. سازمان همکاری اقتصادی (ECO) دومین سازمان طرف تجاری ایران بوده که در پایان دو ماهه سال ۸۹ رقمی معادل ۴۸۹ میلیون دلار کالا از ایران وارد کرده است که این رقم هم نسبت به زمان مشابه سال ۸۸ در حدود ۲۳ درصد رشد یافته است.

کشور سوریه، بازار دیگری است که در سال‌های اخیر توجه بیشتری از صادرات ایران را معطوف خود کرده و اگر چه هنوز در قیاس با شرکای چینی، عراقی و اماراتی فاصله دارد، اما بر اساس همین گزارش، صادرات ایران به سوریه در این مدت معادل ۳۱ درصد افزایش یافته که تجهیزات مربوط به پروژه‌های فنی و مهندسی در حال اجرا از مهمترین اقلام آن به شمار می‌روند. گفتنی است به دلیل ترمیم روابط سوریه با غرب و ابراز قدرت سوریه در منطقه در سال‌های اخیر، افزایش تجارت ایران با طرف سوریه، پیامدهای مثبتی برای کشورمان به همراه دارد. در حال حاضر عراق، لبنان و عربستان مهمترین واردکننده‌های کالاهای سوریه هستند و عمده واردات سوریه هم از کشورهای عربستان، مصر و عراق صورت می‌گیرد. علاوه بر این، طی توافقنامه‌ای که در ۱۴ دسامبر ۲۰۰۸ میان سوریه و اتحادیه اروپا به امضا رسید، قرار بود حجم روابط تجاری دو طرف افزایش یابد که بر اساس گزارش اتحادیه اروپا در پایان سال ۲۰۰۹ تجارت سوریه و اتحادیه اروپا ۵/۴ درصد افزایش را نشان می‌دهد.

صادرات منطقه‌ای ایران

یادداشت: نمودار بر اساس آمارهای دوماهه اول سال ۸۹ است. استخراج: واحد تحقیقات ماهنامه از وزارت بازرگانی

تحلیل خانم شیدا سمیرگرم، کارشناس مسایل انرژی

ذخایر نفت خلیج فارس پایدارترین منابع موجود انرژی جهان هستند. با نگاهی کوتاه به ذخایر نفت دنیا می‌توان دریافت که منابع انرژی در منطقه خاورمیانه عمدتاً در کشورهای عربستان، ایران، عراق، کویت و امارات قرار دارند. به همین دلیل از یک سو شاهد ادغام روز افزون شرکت‌های بزرگ نفتی برای انطباق با شرایط جدید هستیم و از سوی دیگر، رقابت فشرده آنها را برای دسترسی به مالکیت، مدیریت، کنترل، نظارت و فناوری تولید نفت منطقه می‌بینیم.

می‌گردیم. دولت و یا شرکت ملی نفت، نمی‌توانند رأساً توسعه سرمایه‌گذاری در صنعت نفت را به عهده بگیرند. در این خصوص، یکی از قراردادهایی که می‌توان با آن

بنگاه‌های خارجی را علاقمند به سرمایه‌گذاری در صنایع بزرگ کشور نمود، قراردادهای بای بک است که مستلزم هزینه ارزی در زمان حال نیست، یعنی دولت را وادار به سرمایه‌گذاری نمی‌کند. در این روش، ارز و تکنولوژی را شرکت‌های خارجی می‌آورند و طی قراردادی فعالیت کرده و در مقابل، از تولیدات نفتی، هزینه سرمایه‌گذاری و سود خودشان را

بر می‌گیرند. این که شرایط این قراردادها به نفع ما هست یا خیر، بحث انگیز است.

امنیت انرژی و تجارت

با توجه به تأثیر شگرف تأمین انرژی در تجارت جهان، امروزه مسأله‌ای به نام امنیت انرژی مطرح شده است. همواره خلیج فارس نقشی فعال در بازارهای جهانی نفت و تأمین امنیت انرژی داشته است و رشد مناسب‌ترین انرژی، ماهیت سیاسی و استراتژیک یافته است. ملت‌هایی تقاضای بالای انرژی دارند که امنیت منابع انرژی خود را از طریق پیوندهای سیاسی و نظامی با عرضه‌کنندگان نفت و گاز تأمین می‌کنند. تحولات پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و تلاش آمریکا برای امنیتی کردن فضای منطقه و حاکم سازی امنیت‌گرایی و نظامی‌گری در خلیج فارس، با حضور فزاینده نیروهای نظامی این کشور در منطقه و تغییر جغرافیای سیاسی منطقه از رهگذر مداخله نظامی در عراق و واژگون سازی رژیم بعثی حاکم بر عراق، نشان دهنده آن است که همگرایی کشورهای منطقه به منظور جلوگیری از مداخلات خارجی یا واگرایی آنها به دلیل همسویی با قدرت‌های بیگانه صورت می‌گیرد. جمع بندی مطالب مذکور به خوبی نقش و تأثیر انرژی را در شکل‌گیری و جهت‌دهی تجارت جهانی و البته تجارت منطقه خلیج فارس به دلیل حجم بسیار بالای منابع نفتی این منطقه به تصویر می‌کشد. ■

با سرمایه‌گذاری در صنعت نفت و گاز تلاش می‌کنند سهمیه تولید خود را در آپیک حفظ کنند و با بهره‌گیری از منابع ارزی حاصل از صادرات نفت با سرمایه‌گذاری مجدد، به افزایش ارزش افزوده صنایع داخلی‌شان کمک کنند. در حال حاضر، کشورهای منطقه از جمله کویت، قطر و عربستان سعودی فعالیت‌های زیادی را در خصوص جذب سرمایه‌گذاری خارجی برای توسعه میدان نفت و گاز خود صورت داده‌اند.

در بُعد سرمایه‌گذاری خارجی، عوامل اساسی برای تعیین سقف و محدوده عملیات اکتشافی به ترتیب اهمیت عبارتند از بودجه، امکانات فنی، دانش مورد نیاز، نیروی انسانی کارآموزده و آشنا به فناوری جدید و امکانات اجرایی صنعت نفت. باید توانایی هر یک از این عوامل در کشور ما به طور منطقی ارزیابی و به کار گرفته شود.

در ایران نرخ بالای مصرف داخلی، روند صادرات را به شدت تحت تأثیر قرار داده است. به این ترتیب چنانچه نرخ رشد مصرف از سطح فعلی کاهش پیدا نکند، افزایش تولید به مفهوم حفظ نسبت صادرات به تولید نخواهد بود. ایران بخش قابل توجهی از تولید خود را در داخل مصرف می‌کند. با توجه به این که نرخ رشد مصرف داخلی بر نرخ رشد ظرفیت سازی در صنعت نفت پیشی دارد، در صورت عدم توجه به توسعه ظرفیت تولید طی سال‌های آتی - که می‌باید از طریق واردات تکنولوژی و افزایش سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی انجام پذیرد - عمده نفت خام تولیدی در داخل کشور مصرف خواهد شد و در آینده‌ای نه چندان دور به واردکننده نفت بدل